

Slovensko v roku 2008

1. (Ne) Napĺňanie princípov decentralizácie

„Súčasná vláda je etatistická, uznáva silný štát, najmä pokiaľ ide o jeho kontrolné, regulačné a ochranné úlohy“, povedal súčasný predseda vlády na 18. Sneme ZMOS. Je to jeho politické videnie Slovenska a vôbec nie je prekvapujúce. Názory strán súčasnej vládnej koalície sú dlhodobo známe a vždy boli odlišné s našimi názormi, aj s názormi, ktoré presadzovala už od svojho vzniku Únia miest Slovenska. Aj my uznávame silný štát, ale nie založený na princípe centralizmu a odmietaní princípu subsidiarity.

História a súčasná kvalita života v mnohých demokratických štátoch ukázala, že silný a stabilný štát existuje iba tam, kde je silná miestna samospráva, ktorá má nielen zodpovednosť, ale aj právomoci. Silná miestna samospráva je zárukou demokracie, to sa ukázalo v 90-tych rokoch aj u nás, a malo by byť povinnosťou každého politika, pretože každý sa narodil v obci, meste, chrániť miestnu samosprávu pre zvyklosťami, ktoré pozorujeme na centrálnej úrovni. Nie ako je to u nás, prenášať ich tam.

V súčasnej vládnej koalícii je zreteľne pozorovateľné rovnítko medzi silným štátom a silnou centrálnou vládou. Otázka však znie: „pred kým chce centrálna vláda chrániť obyvateľov obcí, pred nimi samými? Prečo chce centrálna vláda čoraz viac regulovať miestnu samosprávu?“

Je veľmi dôležité, aby poslanci Národnej rady volení občanmi veľmi zvažovali mieru regulácie samosprávy. Aby nezasahovali do originálnych úloh obcí a vyšších územných celkov a aby minimalizovali zdieľané kompetencie.

Posledné vyhlásenie predsedu vlády nám tiež dáva za pravdu v tom, že bol najvyšší čas, keď sme sa rozhodli pre rýchlu decentralizáciu. So všetkými chybami a nedostatkami. Keď sme sa v rokoch 2002 – 2006 rozhodli privatizovať, odovzdať právomoci a financie obciam a vyšším územným celkom. Som hlboko presvedčený, že dnes by sme s takýmto názorom neuspeli a rovnako ako v rokoch 1992 – 1998 by sme iba márne apelovali na centrálnu vládu, aby sa vzdala svojej moci v prospech samosprávy.

Mnohých politikom vládnej koalície nie je samosprávna demokracia blízka. Argumentujú nedostatkami v samospráve, neefektívnosťou, netransparentnosťou a podobne. Iste chyby sú, ale mne stačí iba jeden protiargument a tým je stav do ktorého dostala centrálna vláda túto krajinu za celé desaťročia, počas ktorých neexistovala skutočná autonómna miestna samospráva. Nevysporiadaný majetok, nedostatočné financovanie verejných služieb a obrovská nespravodlivosť pri ich financovaní, ...to bol výsledok obdobia, keď sa o naše každodenné služby starala iba centrálna vláda.

Občania neboli na všetky zmeny pripravení, ešte stále si neuvedomujú aké možnosti majú ovplyvniť dianie vo svojom meste, obci. To potrebuje čas. Na druhej strane sami občania musia dodržiavať pravidlá hry. V súčasnosti majú mestá a obce mnoho nástrojov ako meniť nielen vzhľad, ale aj atmosféru „génus loci“ v ich mestách. Môžu prijímať mnohé pravidlá, ktoré obmedzia priestor pre tých, čo sa nechcú správať férovo. Na to nepotrebujem vždy centrálnu vládu. Práve naopak, čím viac vecí si dokážu občania usporiadať na miestnej úrovni, tým menej priestoru ostane centrálnej vláde na zasahovanie.

2. Príklady politiky súčasnej vlády vo vzťahu k mestám a obciam

Na povrchu existuje akési status quo a predstavitelia vládnej koalície hovoria o absolútnej podpore samosprávneho princípu. Reálna politika súčasnej vlády je však iná:

- na jednej strane nerealizuje takmer žiadne kroky na pokračovanie v zahájenom procese decentralizácie a posilňovania miestnej demokracie na Slovensku,
- na druhej pripravuje zákony, ktoré majú postupne moc *centralizovať*, *zoštátňovať* (*etatizovať*), *regulovať* miestnu samosprávu a dostať ju „*pod kontrolu*“.

Niekoľko príkladov:

2.1 Nepravdivé tvrdenia o prebytku financií v samospráve

Súčasná vláda začala svoje funkčné obdobie vyhláseniami, že mestá a obce majú dostatok, až naviac, vlastných príjmov. Toto tvrdenie, ktoré sa absolútne nezakladá na pravde. Nezohľadňuje modernizačné dlhy a neusporiadané vlastnícke vzťahy, ktoré prevzali mestá a obce od štátu využíva pri presunu úloh bez ich finančného zohľadnenia. Pritom ministerstvá bez problémov nedodržiavajú legislatívne pravidlá a nedokladajú dopady zákonov na financie obcí.

Nasledovalo niekoľko opatrení zaťažujúcich obce organizačne aj finančne. Koncom minulého roka vláda obvinila najmä mestá, že svojou politikou podporujúcou ich rozvoj a odstraňujúcou modernizačný dlh, komplikujú prijatie eura. K tomu iba dve čísla. Zatiaľ čo dlh centrálnej vlády je 28,4% HDP, dlh obcí iba 1,4% HDP. Kto má skôr hľadať rezervy. Mestá a obce, ktoré musia sanovať modernizačný dlh alebo centrálna vláda, ktorá ho spôsobila?

Nezmenil sa prístup vlády pri financovaní preneseného výkonu pôsobnosti štátnej správy, napriek kritikám voči prístupu vlády minulej. Obce naďalej doplácajú, protizákonne, na úlohy, ktoré vykonávajú v mene štátu a to napriek tomu, že sa zvýšil výnos dane z príjmu fyzických osôb zavedením „milionárskej dane“, čím sa časť negatívnych opatrení vlády v obciach naplno neprejavila.

2.2 Pravidlá pre čerpanie eurofondov

Centralizácia v oblasti štrukturálnych fondov je na Slovensku priam neuveriteľná. Zatiaľ čo v susedných štátoch o 40 – 50 % rozhodujú regióny, na Slovensku sú to zanedbateľné percentá.

Dotačný systém sám o sebe spôsobuje nespravodlivosti. Kto ho ovláda je vo výhode a cez neho robí vlastnú politiku, logicky zameranú na udržanie si moci. Byrokrati, ktorí sa boja o svoje miesta sa prispôbia politickým požiadavkám a komisie a experti, ktorí rozhodujú, sú menovaní vládnuou koalíciou.

Stanovením spôsobu a kritérií prerozdelenia zdrojov z európskych fondov vláda prijala špecifické slovenské opatrenia, ktoré smerujú prakticky voči všetkým. Naviac:

- z možnosti čerpať zdroje z regionálneho operačného programu vylúčila takmer 2000 obcí, ktoré sú mimo inovatívnych a kohéznych pólov rastu. Tieto obce neopravia, nepostavia školy, školky, sociálne a kultúrne zariadenia, čo bude znamenať pokračovanie vyľudňovania vidieka. Namiesto transparentného procesu spájania obcí s paralelnou podporou budovania chýbajúcej infraštruktúry, táto vláda likviduje vidiek bez odpovede na otázku, aká bude dostupnosť služieb.
- malé obce zaťažila naviac 19% kofinancovaním (celkovo 24%) tým, že im neuznala možnosť započítať DPH do oprávnených nákladov
- nedoriešila vlastníctvo k objektom a pozemkom, nenapravila znárodňovacie krivdy a krivdy napáchané počas socializmu a problém presunula na obce.

Sťažujú sa obce, nespokojný je ZMOS, dohadujú sa predstavitelia vládnych strán, juh Slovenska chce svoje regionálne združenie miest a obcí preto, aby sa dovolal spravodlivosti

pri rozdeľovaní dotácií. Rozdeľovanie eurofondov je exemplárny príklad akú rivalitu medzi obcami, regiónmi, spôsobuje dotačný systém.

Pri novom financovaní bežných výdavkov samospráv sme nastavili systém, ktorý minimalizuje politické zásahy. Obdobný systém bolo potrebné zaviesť aj do čerpania eurofondov a to :

- zvýšením vplyvu obcí a VÚC na rozhodovanie a rozdeľovanie
- zmluvným vzťahom medzi centrálnou vládou a regiónmi

2.3. Obmedzovanie vlastných príjmov a samosprávnej demokracie

Novelami zákonov vládna kolícia namiesto, aby pokračovala v posilňovaní miestnej demokracie vstupuje do práva miest a obcí, mení pravidlá a porušuje princíp subsidiarity. Niekoľko príkladov:

1. novelou zákona obmedzila možnosť vyberať parkovné na verejných priestranstvách, mimo strážených parkovísk, mestám a obciam. Nevyriešila podstatu, pretože poplatky sa iným spôsobom vyberajú naďalej. Situáciu však zbytočne skomplikovala zbytočným zozákoňovaním,
2. vládne strany vzali mestám a obciam možnosť robiť svoju vlastnú daňovú politiku voči školským a cirkevným zariadeniam, tým že sú zo zákona od dane z nehnuteľnosti oslobodené. Napriek tomu, že vo väčšine miest a obcí došlo v minulosti k dohode medzi samosprávou a školskými a cirkevnými inštitúciami, vládna koalícia týmto zásahom obmedzila právomoci priamo občanmi volených orgánov miestnej samosprávy
3. obmedzuje princíp subsidiarity a nezávislosti samosprávy novelou zákona o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy sa snaží obmedziť možnosť čerpať úvery čím spôsobuje spomalenie odstarňovania modernizačného dlhu, ktorý spôsobila štátna správa do času, kým nebola zodpovednosť presunutá na miestnu samosprávu.
4. poslanci NR SR vstupujú rozhodnutiami do kompetencií samosprávy bez konzultácií s jej predstaviteľmi (zozákoňovanie samosprávy), alebo napriek jej nesúhlasu. Príkladom sú novela zákona o Košiciach, novela stavebného zákona, zákon o ochrane pred alkoholom,..... Cestou noviel zasahujú do nezávislosti samosprávy, do rozdelenia kompetencií medzi magistrátmi a mestskými časťami do spôsobu financovania, do zodpovednosti za rozvoj miest a obcí.
5. Snaha presunúť zodpovednosť za majetkoprávne vysporiadanie pozemkov pod stavbami odovzdanými do vlastníctva obcí a VÚC na obce a VÚC.

2.4 Snaha o vylúčenie samosprávy z pripomienkovania zákonov

Ministerstvo spravodlivosti vylúčilo stavovské organizácie zo zoznamu inštitúcií povinne pripomienkujúcich legislatívne návrhy vlády. Po interpeláciách bol ZMOS zaradený späť. Pozícia Únie miest však dodnes nie je zrejmá. Tu chcem upozorniť nielen na prístup centrálnej vlády, ale aj naposť jej splnomocnenca pre územnú samosprávu, ktorý zareagoval až vtedy, keď ho ÚMS požiadala, aby podporil jej žiadosť.

2.5 Vyrovnávanie regionálnych disparít

Objektívne je však potrebné povedať, že heslo „vyrovnávanie regionálnych disparít“ je skôr politickým sloganom ako realitou. Stačí si prečítať správu OECD „Regions at a Glance“ z roku 2005 a zistíme, že :

- „zdroje hospodárskeho rastu štátu sú zvyčajne ostro lokalizované do malého počtu regiónov, takže snahy o podpoju hospodárskeho rastu si logicky vyžadujú lepšie využitie zdrojov v týchto regiónoch.“

- „vo všetkých krajinách OECD sa zvykne výroba sústreďovať v malom počte mestských centier, podniky v jednotlivých branžiach sa často sústreďujú vo vymedzených oblastiach a vysoká nezamestnanosť je často typická pre niekoľko konkrétnych regiónov“.

Za pravdu zistení zo správy OECD nám dáva aj posledný návrh verejných práv tejto vlády na roky 2009 – 2011, kde najmä v oblasti cestnej siete a životného prostredia sa, a logicky, viac ako 60 % investícií sústreďuje do 4 bohatších krajov Slovenska.

V trhovom prostredí existuje veľmi málo nástrojov centrálnej vlády ako toto ovplyvniť. Okrem dobrého a rozumného umiestňovania verejných investícií (cesty, inštitúcie,.....) je to najmä dobrý daňový systém, s možnosťou regionálnej diferenciacie a premyslené mechanizmy finančného vyrovnávania. To urobila centrálna vláda najmä v rokoch 2002 – 2006.

Zodpovednosť za rozvoj sa čoraz viac presúva na miestnu úroveň, ktorá sa musí pustiť na dlhú strastiplnú cestu rozvoja na báze endogénneho potenciálu. A preto je potrebné spájať sily, najmä v menej urbanizovaných regiónoch, v regiónoch, kde majú občania viac ako 20 km do centra osídlenia. Je potrebné v týchto regiónoch spájať malé obce a vytvárať na báze ich spojenia nové centrá osídlenia, pokrývajúce služby, prácu, zábavu pre obyvateľov. Výzva k mikroregionálnej spolupráci, podľa mňa, nestačí.

Pre konkurencieschopnosť regiónu sú kľúčové ekonomické zdroje, no pre vysvetlenie schopnosti určitých regiónov pritiahnúť atraktívne odvetvia a kvalifikovaní pracovníci majú význam aj iné faktory, skôr nehmotného rázu, ktoré sa označujú ako kvalita života:

- dostupnosť zdrojov a služieb
- dostupnosť k vyššiemu vzdelaniu
- prístup ku kvalitným zdravotníckym službám
- bezpečnosť
- ....

A tu je zrejmé, že filozofia „malé je pekné“ nestačí. Tu je potrebné :

- podporovať v prvom rade tie oblasti, kde je podpora efektívna a prejaví sa cestou prerozdeľovacích mechanizmov celoplošne, t.j. centrá osídlenia. Viac centier osídlenia = lepšia dostupnosť a vyššia kvalita služieb.
- zväčšiť počet podporovaných oblastí realizáciou komunálnej reformy

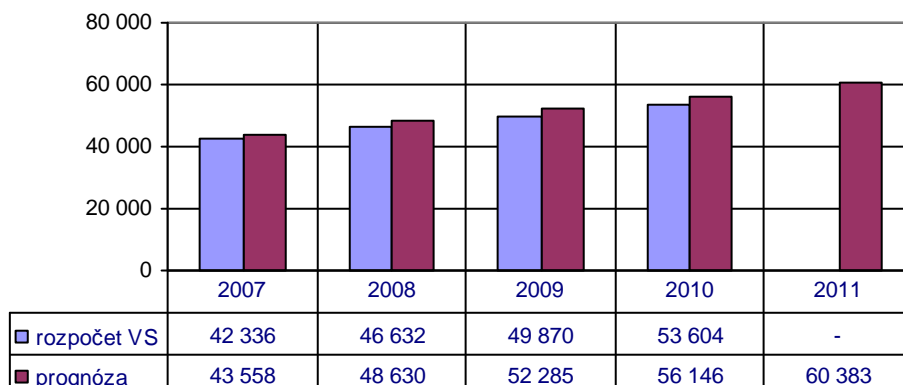
3. Vývoj ekonomiky sa prejavuje na vývoji daňových príjmov miestnej samosprávy

Úspešnosť opatrení, ktoré realizovala vláda v rokoch 1998 – 2006 sa neprejavili iba prijatím Slovenska do euroatlantických štruktúr, ale aj dynamickým vývojom slovenského hospodárstva: Postupne dobiehame ostatné štáty európskej únie a od januára 2009 budeme v eurozóne.

Náš návrh posilnenia príjmovej stránky obcí, miest a vyšších územných celkov cestou miestnych daní a odovzdaním výnosu 93,8% dane z príjmu fyzických osôb zo závislej činnosti a podnikania sa ukázal ako správny. Očakávaný rast miezd, vyššie výnosy živnostníkov, klesajúca miera nezamestnanosti, paradoxne aj miliónárska daň, prispeli ku každoročnému rastu daňových príjmov územnej samosprávy.

Zavedenie mechanizmov vertikálneho a horizontálneho finančného vyrovnávania spôsobilo, že sme v oblasti financovania verejných služieb zabezpečili vysokú mieru solidarity a umožnili poskytovanie služieb na primeranej úrovni na celom území Slovenska.

Prognóza daňových príjmov obcí d roku 2011

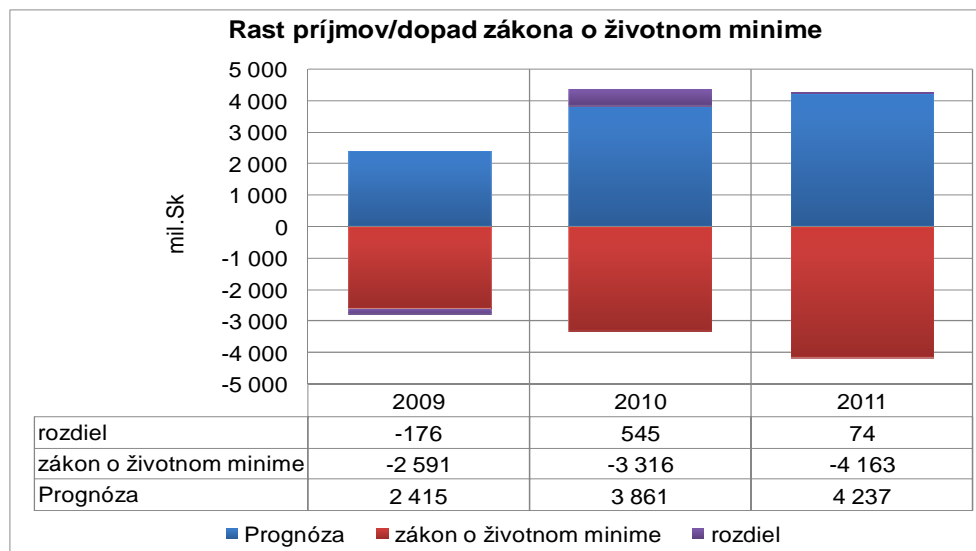

Zdroj : Inštitút finančnej politiky MF SR, 02/2008

Láhk sa robí politika centrálnej vláde, keď účet zaplatí druhý

Negatívom je rastúci tlak na znižovanie výnosu dane pre územnú samosprávu. Posledným príkladom je **návrh zákona o životnom minime**, kde jeho prípadne schválenie bude znamenať pre obce stratu v roku 2009 2,6 mld. Sk, v roku 2010 3,3 mld. Sk a v roku 2011 4,1 mld. Sk čo „zhltnie prakticky celý predpokladaný rast podielu obcí na dani z príjmu FO“. Bude nevyhnutné spojiť sily a zasadiť sa o kompenzácie tohot a obdobných rozhodnutí centrálnej vlády.

Dopad zákona o životnom minime na prognózu rastu výnosu dane z príjmov fyzických osôb

Záver

Jediný spôsob, ako predchádzať uvedeným negatívnym dopadom rozhodnutí centrálnej vlády je zvýšená aktivita. Nečakať na iniciatívy vlády a pripomienkovať, ale naopak, prichádzať s vlastnými návrhmi posilňujúcimi princíp subsidiarity a hľadať pre ich aplikáciu politickú podporu najmä v NR SR.